
Tijdvakken en kenmerkende aspecten

Tijdvak 1: tot 3000 v. Chr.

tijd van jagers en boeren > de Prehistorie

1. de levenswijze van jagers-verzamelaars;
2. het ontstaan van landbouw en landbouwsamenlevingen;
3. het ontstaan van de eerste stedelijke gemeenschappen.

Kernbegrippen: agrarisch – cultuur – jagers-verzamelaars - landbouwsamenleving

Tidvak 2: van 3000 v. Chr. tot 500 na Chr.

tijd van Grieken en Romeinen > de Oudheid

4. de ontwikkeling van wetenschappelijk denken en het denken over burgerschap en politiek in de Griekse stadstaat;
5. de klassieke vormtaal van de Grieks-Romeinse cultuur;
6. de groei van het Romeinse imperium waardoor de Grieks-Romeinse cultuur zich in Europa verspreidde;
7. de confrontatie tussen de Grieks-Romeinse cultuur en de Germaanse cultuur van Noordwest-Europa;
8. de ontwikkeling van het jodendom en het christendom als de eerste monotheïstische godsdiensten.

Kernbegrippen: burgerschap – christendom – imperium – jodendom – klassiek – monotheïsme – politiek – stadstaat – wetenschap

Tijdvak 3: van 500 – 1000

tijd van monniken en ridders > vroege Middeleeuwen

9. de verspreiding van het christendom in geheel Europa;
10. het ontstaan en de verspreiding van de islam;
11. de vrijwel volledige vervanging in West-Europa van de agrarisch-urbane cultuur door een zelfvoorzienende agrarische cultuur, georganiseerd via hofstelsel en horigheid;
12. het ontstaan van feodale verhoudingen in het bestuur.

Kernbegrippen: agrarisch-urbaan – autarkie – feodalisme – hofstelsel – horigheid – islam – zelfvoorzienend

Tijdvak 4: 1000 -1500

tijd van steden en staten > de late Middeleeuwen

13. de opkomst van handel en ambacht die de basis legde voor het herleven van een agrarisch-urbane samenleving;
14. de opkomst van de stedelijke burgerij en de toenemende zelfstandigheid van steden;
15. het conflict in de christelijke wereld over de vraag of de wereldlijke dan wel de geestelijke macht het primaat behoorde te hebben;
16. de expansie van de christelijke wereld naar buiten toe, onder andere in de vorm van de kruistochten;
17. het begin van staatsvorming en centralisatie.

Kernbegrippen: ambacht – centralisatie – expansie – geestelijkheid – handel – kruistochten – staatsvorming – wereldlijk

Tijdvak 5: 1500 – 1600

tijd van ontdekkers en hervormers , renaissance, 16^e eeuw > vroeg moderne tijd

18. het begin van de Europese overzeese expansie;
19. het veranderende mens- en wereldbeeld van de renaissance en het begin van een nieuwe wetenschappelijke belangstelling;
20. de hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de klassieke Oudheid;
21. de protestantse reformatie die splitsing van de christelijke kerk in West-Europa tot gevolg had;
22. het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat.

Kernbegrippen: erfgoed – katholicisme – kerkhervorming – protestantisme – reformatie – renaissance - wereldbeeld

Tijdvak 6: 1600 – 1700

tijd van regenten en vorsten, Gouden Eeuw, 17^e eeuw > vroeg moderne tijd

23. het streven van vorsten naar absolute macht;
24. de bijzondere plaats in staatkundig opzicht en de bloei in economisch en cultureel opzicht van de Nederlandse Republiek;
25. wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie;
26. de wetenschappelijke revolutie.

Kernbegrippen: absolutisme – economie – handelskapitalisme – kapitalisme – wereldeconomie – wetenschappelijke revolutie

Tijdvak 7: 1700-1800:

tijd van pruiken en revoluties, eeuw van de Verlichting, 18e eeuw > vroegmoderne tijd

27. rationeel optimisme en 'verlicht denken' dat werd toegepast op alle terreinen van de samenleving: godsdienst, politiek, economie en sociale verhoudingen;
28. voortbestaan van het ancien régime met pogingen om het vorstelijk bestuur op eigentijdse verlichte wijze vorm te geven (verlicht absolutisme);
29. uitbouw van de Europese overheersing, met name in de vorm van plantagekoloniën en de daarmee verbonden transatlantische slavenhandel, en de opkomst van het abolitionisme;
30. de democratische revoluties in westerse landen met als gevolg discussies over grondwetten, grondrechten en staatsburgerschap.

Kernbegrippen: absolutisme – ancien régime – democratische revolutie – grondrechten – grondwet – plantagekolonie – rationalisme – sociale verhoudingen – staatsburger – transatlantische slavenhandel – verlicht absolutisme – verlicht denken - verlichting

Tijdvak 8: 1800-1900

tijd van burgers en stoommachines, industrialisatietijd, 19e eeuw > moderne tijd

31. de industriële revolutie die in de westerse wereld de basis legde voor een industriële samenleving;
32. discussies over de 'sociale kwestie';
33. de moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie;
34. de opkomst van emancipatiebewegingen;
35. voortschrijdende democratisering, met deelname van steeds meer mannen en vrouwen aan het politieke proces;
36. de opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen: liberalisme, nationalisme, socialisme, confessionalisme en feminisme.

Kernbegrippen: confessionalisme - democratisering - emancipatiebeweging - feminisme - imperialisme - industriële revolutie - industriële samenleving - liberalisme – modern imperialisme – nationalisme – politieke stroming – sociale kwestie – socialisme

Tijdvak 9: 1900-1950

tijd van wereldoorlogen, eerste helft van de twintigste eeuw > moderne tijd

37. de rol van moderne propaganda- en communicatiemiddelen en vormen van massaorganisatie;
38. het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën communisme en fascisme/nationaalsocialisme;
39. de crisis van het wereldkapitalisme;
40. het voeren van twee wereldoorlogen;
41. racisme en discriminatie die leidden tot genocide, in het bijzonder op de joden;
42. de Duitse bezetting van Nederland;
43. verwoestingen op niet eerder vertoonde schaal door massavernietigingswapens en de betrokkenheid van de burgerbevolking bij oorlogvoering;
44. vormen van verzet tegen het West-Europese imperialisme.

Kernbegrippen: antisemitisme - bezetting - communicatiemiddelen - communisme - crisis - discriminatie - fascisme - genocide - ideologie – massaorganisatie – massavernietigingswapens – nationaalsocialisme – propaganda – racisme – totalitarisme - wereldoorlog

Tijdvak 10: 1950 –heden

tijd van televisie en computer, tweede helft van de twintigste eeuw > moderne tijd

45. de verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog;
46. de dekolonisatie die een eind maakte aan de westerse hegemonie in de wereld;
47. de eenwording van Europa;
48. de toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen;
49. de ontwikkeling van pluriforme en multiculturele samenlevingen.

Kernbegrippen: atoomoorlog - blokvorming - dekolonisatie - hegemonie - multiculturele samenleving - overheersing – pluriforme samenleving – sociaal-culturele verandering - wapenwedloop

Maatschappijhistorische tijdsindeling

- samenleving van jagers-verzamelaars = mensen zijn nomaden en leven van jagen, vissen en voedsel verzamelen
- landbouwsamenleving = mensen wonen in dorpen en leven van landbouw (akkerbouw en veeteelt)
- landbouwstedelijke samenleving = de meerderheid van de bevolking leeft als boer op het platteland, een minderheid woont in de stad en leeft van handel en nijverheid
- industriële samenleving = de meerderheid van de bevolking woont in de stad, waar veel mensen werken in de industrie en de dienstensector
- informatiesamenleving = mensen maken in werk en vrije tijd veel gebruik van ICT, zoals computers en telefoons